

Свириденко К.О.**УДК 339.9****РИЗИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ НУТРІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Постановка проблеми. Заснування власної справи, прогнозування, планування та реалізація господарських рішень в підприємницькій діяльності відбувається в умовах невизначеності, що породжується зміною внутрішнього та зовнішнього середовищ. Під невизначеністю в підприємництві розуміють відсутність повної та достовірної інформації про умови реалізації підприємницької ідеї. Невизначеність, що пов'язана з можливістю виникнення в ході здійснення підприємницької діяльності несприятливих умов, ситуацій та наслідків несе загрозу ризику. В ринковій економіці ризик є невід'ємним атрибутом господарювання. Невизначеність приводить до того, що уникнути ризику неможливо. Але це не значить, що слід шукати такі рішення, в яких завчасно відомий результат, вони, як правило, неефективні. Необхідно навчитися передбачати ризик, оцінювати його розміри, планувати заходи щодо його запобігання.

Аналіз останніх досліджень. Питання вивчення факторів, що формують ризики вивчаються багатьма вченими, серед яких можна визначити А. Домодаран [1], Т.В. Коваль, А.В. Гриньов [2], Л. Макаревич [3], А.Б. Камінський [4], М.А. Рогов [5], Н.В. Вяткин, І.В. Вяткин [6] та інші.

Метою даного дослідження є визначення факторів, що формують ризики внутрішньопідприємств.

Виклад основного матеріалу. Одним з головних завдань суб'єктів підприємницької діяльності агропромислового комплексу є підвищення їх ефективності, одним з головних резервів якого є зниження ступеня ризику, властивого підприємницькій діяльності. Для розробки заходів мінімізації ризику прийнятих рішень, у першу чергу необхідно класифікувати ризики за етапами діяльності підприємства, сферою виникнення та рівнем регульованості з боку підприємства [5, с. 56].

В ринковій економіці ризик є невід'ємним атрибутом господарювання. Невизначеність приводить до того, що уникнути ризику неможливо. Але це не значить, що слід шукати такі рішення, в яких завчасно відомий результат, вони, як правило, неефективні. Необхідно навчитися передбачати ризик, оцінювати його розміри, планувати заходи щодо його запобігання, тобто управляти ризиком. Управління ризиком – це процес реагування на події та зміни ризиків в процесі здійснення підприємницької діяльності. Найбільш розповсюдженою характеристикою ризику в підприємстві є:

- 1) загроза або небезпека виникнення невдач в процесі здійснення підприємницької діяльності;
- 2) небезпека виникнення несприятливих наслідків, змін зовнішнього середовища, які можуть викликати втрати ресурсів, збитки, а також небезпеку від якої слід застрахуватись. При виборі конкретного господарського рішення суб'єкт підприємництва в певній мірі ризикує. Ризик – це:
 - можливість досягнення негативних наслідків в результаті певних рішень або дій;
 - ймовірність понести збитки або втратити вигоду, невпевненість в отриманні відповідного доходу; дія, яка в тій чи іншій мірі загрожує суб'єкту певною втратою.

Можна виділити три основні складові ситуації ризику – фактори, що впливають на прояв ризику, окремі групи або види ризику, наслідки ризику. Фактори ризику – умови, що впливають на розрахунковий (планований) рівень певного цільового показника діяльності економічного суб'єкта і можуть сприяти прояву ризику. Наслідки впливу окремої групи або виду ризику на цільовий показник є центральним об'єктом у вивченні ризику; їх визначення, оцінка й виявлення способів впливу на них – основний етап процесу управління ризиком.

У спрощеному виді сільськогосподарське підприємство є відкритою системою, вхідними змінними якої є ресурси, а вихідними показниками – результати діяльності. Причому середовище функціонування представлено двома рівнями – внутрішнім і зовнішнім. Зовнішнє середовище є постачальником ресурсів і впливає на їхнє перетворення в процесі виробництва в умовах внутрішнього середовища. Внутрішнє середовище являє собою поєднання ресурсів у процесі виробництва за допомогою функцій управління. Такий розподіл має важливе значення для оцінки ризиків і їх мінімізації. Як правило, зовнішні фактори дуже важко піддаються аналізу й впливу з боку підприємства, ніж внутрішні.

Усі фактори ризику по можливості впливу на них з боку підприємства можна розділити на три групи: нерегульовані, слабо регульовані, умовно регульовані. До нерегульованих відносяться зовнішні фактори, що є відбиттям природного й соціально-економічного середовища, до слабо регульованих – усі інші зовнішні фактори. Внутрішнє середовище господарства у значній мірі піддається управлінню, але повністю елемент невизначеності виключити не можна й тут, тому внутрішні фактори ризику визначаються як умовно регульовані.

У діяльності внутрішньопідприємств у зв'язку з функціональною областю прояву ризиків, визначимо наступні їх групи: виробничі ризики, соціальні ризики, ринкові (цінові) ризики, фінансові ризики.

Виробничий ризик – виражається в зміні характеристик засобів виробництва, взаємодії факторів виробництва, отриманої продукції й розглядається у зв'язку з результатами виробничого процесу (ризик якості виробленої продукції, ризик обсягів виробленої продукції).

Соціальний ризик пов'язаний із забезпеченістю трудовими ресурсами відповідної якості й ефективністю праці (ризик наявності трудових ресурсів, ризик відповідності кваліфікації, ризик втрат робочого часу). Трудові ресурси є чинником виробництва, але їх специфіка в сільській місцевості обумовлює необхідність їх виділення в окрему групу, відмінну від групи виробничих ризиків.

Ринковий (ціновий) ризик – виражається в коливаннях на ринках, учасниками яких є господарства (ринки матеріальних ресурсів, ринки збуту). До таких коливань можна віднести зміни цін на ресурси або продукцію, зміни конкурентного середовища, зміни умов покупок або продажів та ін. У результаті, усі зазначені фактори впливають на витрати виробництва й вартість реалізованої продукції.

Фінансовий ризик пов'язаний з одержанням і використанням фінансових ресурсів. Фінансові ризики суб'єктів підприємницької діяльності полягають у тому, що будучи суб'єктами ринків ресурсів і готової продукції, вони, на відміну від інших учасників цих ринків, не можуть тією самою мірою користуватися фінансовими ресурсами спеціалізованих установ (кредитування, пенсійне й інші види соціального страхування і тд.)

У якості основних причин виникнення фінансових ризиків для суб'єктів підприємництва можна виділити: несприятливі зміни процентних ставок, нестачу кредитних ресурсів, нерозвиненість системи майнового й соціального страхування і тд. Оцінка впливу основних факторів ризику на окремі види й групи ризиків внутрішніх підприємств проводилася на основі експертного методу.

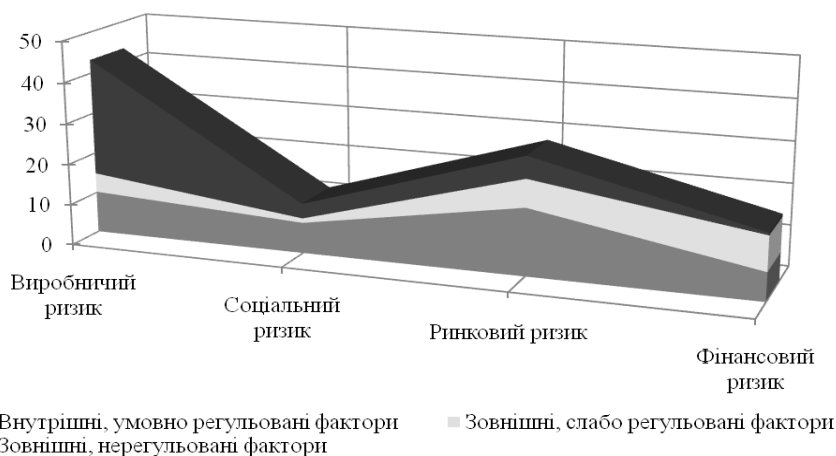

Рис. 1. Значущість окремих груп ризиків для внутрішніх підприємств і ступень впливу на них груп факторів, %

Неважко відзначити, що найбільш значимою групою визначені виробничі ризики, оскільки розвиток внутрішніх господарств визначається в більшій мірі саме факторами (43,3 %), вплив яких зумовлений особливостями організації процесу виробництва. Найменш значимими визнані соціальні ризики (12,2 %) у зв'язку з тим, що продукція цих господарств ще не досить розповсюджена, а їх діяльність не потребує залучення значних трудових резервів.

Відносно факторів, що формують ризики діяльності внутрішніх підприємств, найбільш впливовими визнані зовнішні нерегульовані фактори (41,0 %), що цілком зрозуміло, оскільки саме їхню дію контролювати неможливо, а отже вони найбільш ризиконебезпечні.

Висновки. Виходячи з певної ймовірності виникнення небажаних ситуацій, необхідно організувати підприємницьку діяльність таким чином, щоб зменшити ризик і пов'язані з ним втрати в майбутньому. Необхідно провести також глибокий аналіз, який полягає в тому, що крім прогнозованих фінансових результатів, розрахованих для базового варіанту, виконується розрахунок ще для можливих екстремальних випадків:

- розрахунок за найгіршим сценарієм – коли зовнішні фактори максимально заважатимуть реалізації підприємницької ідеї;
- розрахунок за найкращим сценарієм – коли зовнішні фактори максимально сприятимуть здійсненню підприємницької ідеї.

Джерела та література:

1. Дамодаран А. Види фінансових ризиків : [Електронний ресурс] / А. Дамодаран. – Режим доступу : http://www.elitarium.ru/2005/09/22/vidy_finansovykh_riskov.html
2. Коваль Т. В. Ризики підприємницької діяльності фірми та засоби їх зменшення : [Електронний ресурс] / Т. В. Коваль, А. В. Гриньов. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65582.doc.htm
3. Управление предпринимательскими рисками / Л. Макарович. – М. : Дело и Сервис, 2006. – 448 с.
4. Економічний ризик та методи його вимірювання / А. Б. Камінський. – К. : Вид. дім «Козаки», 2002. – 120 с.
5. Риск – менеджмент / М. А. Рогов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 120 с.
6. Риск – менеджменту / Н. В. Вяткин, І. В. В'ятки; под. ред. І. Югенса. – М. : Изд.-торгова корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 512 с.
7. Віталінський В. В. Економічний ризик та метод його вимірювання / В. В. Віталінський, С. І. Наконечний, О. Д. Шарапов. – К. : КНЕУ, 2000. – 354 с.
8. Інформація про семінари з підприємцями : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.marketing/biz/ua/>. – Назва з екрану.
9. Стандартний ризик – менеджменту Федерації європейських асоціацій з ризик – менеджменту (Risk Management Standard FERMA – Р. 6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.Ferma.Eu/Default.Aspxtabid=195>. – Назва з екрану.
10. Таблиця основних показників економічного розвитку України : [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>. – Назва з екрану.